

פתיחה לכל נדרי

יסדו ומתכונתו ואח כל התלואה אשר מצאתהו.

גדלין נמש' נדרים דף כ"ג ע"ג, הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד
 ברה"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ובלבד וכו' עכ"ל, וכתב הר"ן ח"ל,
 ונראה כמה שאמרים קצת קהלות ביה"כ כל נדרי ואשרי וכו' לנדר זה הם מתכוננים
 לנצל הנדרים שידרו מכאן אלא שאנום שזכרנו שנתנו שנתנו שנתנו שנתנו שנתנו
 נדרים שנדרו זה אין לו ענין לא נדרים הנאים לאחר מכאן, אלא שנדרנו יקנו"ל היה
 מתקן ה"ל כדי שיהא נמשמעותו להבא לימור כל נדרי ואשרי די א"ס רבא די חרמא
 כולו קמין כדי שיהא נראה להבא וכו' עכ"ל. ח"ל התוס', ומתוך שמעתין מוקף ר"ת
 מה שכתבו במחזורים בכל נדרי מיום כפירים שעבר עד יום כפורים זה ההבא
 עליונא', וכפירים הם שמתירים נדרים שנברו וטועין, קדא בכל התור' נדרים נעין
 חרטה וכו', לכך כ"ל להג' מיום כפירים זה עד יו"כ הנא עלינו לטיבה, ונדריים של
 שנה הנאה הוא דארי' וכו', ואע"ז דעמוד ארס בר' התנן, ואין ביה"כ עבדין,
 אשכחן יו"כ דאיקרא ר"ה כדכתי' (ביחוק' מ א) נר"ה נעזר לקודש, ואמרו דזהו
 יו"ה ליוכל, ועוד שהוא סמוך לר"ה, ולכך תקנוהו ביה"כ לומר טפי מאיס דיה"כ בטל
 כל מלאכה ואיכא כפיית טפי, ואע"ז דארי' בכל נדרי אף חרמים וטענות ואין
 נדרים תנן, לאו דוקא נדרי' הה"ד חרמים וכו', דאין אין מתירין אלא מה שארס
 נודר בינו לבין עצמו, אבל דבר שבין אדם לאדם לא יבטל, וכו' יבטל
 להתיר; והא דאמרינן בכל נדרי ד נדרנא דמשמע לשעבר אלא דמשמע דאין
 מתירין הנדרים שנברו? י"ל² דנדרנא משמע שתי לטובות כמו אמרי פי² משמע
 כדאמרינן משמע לשעבר ומשמע דאמינא דהיינו להבא הכי נמי דנדרנא משמע להבא
 ולשעבר, ודאקרי טנא שאומרי' בכל נדרי, פי' הר כשנתקשר, דאין מועיל ביטול
 ברה"ה אלא כשנתקשר עליו לאחר מכאן וכו', עכ"ל תוס'. וגם הרא"ש העתיק הנדרי'
 כאלו בשינוי ל' מעט ואמר, והג' ר"ת במחזורים מ"כ זה עד יום כפירים כנא עליו
 ולא כמו שה' כתוב בהם מיום כפירים שנבר עד יו"כ הוה, והיו מתכוננים להתיר
 כנדריים אולי עברו עליהם ולהנצל מן העונש וזה אינו מועיל כי בהיתר נדרי' נעין נ'
 או יסיד מומחה ועוד דאין החכם מתיר את הנדר וכו', וגם י"ל דנדרנא דמשמע כנא
 כלומר מה שאני עתיד לדור ולהשבע, וגם כוליהן איחרטנא בהן (כאנדרהם גרם ולכך
 צריך לומר כוליהן די חרטנא בהן) כלומר אס' אשכח ויהור מעתה אני מתקשר עליהם
 ומתנה שיהיו בטלים, ומה שאמרין אותנו' פעמים שכן מלינו שכל נדרי חכמים
 משולין

² כן הגירסא בכל כ"י קדמונים, וכן נוסח' ספרדית עד היום. ² יש לומר
 דהיינו דהיינו משמע וכו', כנ"ל והכינה שנקיים דנדרנא בנא"ל י"ל דנדרנא
 נקמין וכמו שכתב הר"ן. ² בלי ספק טענית כופר יש כאן וכו' כמו
 אמרינא משמע כדאמרינן לשעבר ומשמע דאמינא וכו', ואינו לפרש שרומן
 על מאמרו נכח' נרכית דף ט' ע"ב מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לכפיף
 ומשמע מעיקרא דנעינא למימר וכו', שברי אין הנדון דומה לרא"ל כנ"ל.
⁴ הסוד והר"ד אביריה' העתיקו משמו וגם הכה"ג לומר דנדרנא דמשמע כנא; והרב
 צ"י אמר הגירסא הנכונה: גם כה"ג לומר די נדרינא דמישתנא, והטעם מכרי
 ששניהם אומר דנדרנא הכל תיבה אחת והר"ד נזירק והג' חטובה והר"ד נקמין משמע
 מה שנדרתי כבר וכשהוא אומר די נדרינא שתי תיבות די תיבה אחת ונדרינא
 תיבה גמ' והג' נקראת בלא חטובה והר"ד נזירק משמע מה שאני עתיד לדור,
 וכן כשהוא אומר דמישתנא נא' נאמ'ע התיב' משמע מה שנשנעתי כבר, וכשהוא
 נב' במקום א' וכיא נקודה נזירק משמע שאני עתיד לישנע, עכ"ל. וכו' כתב

משלישין, מנל זו מנל זו, קופה זו קופה זו קופה זו, שנת זו שנת זו שנת זו, ומה שאומרים ונסלח וגו' לא שהיה צריך עתה כפרה לא שאם יודו נדרים נזו הכנה ושכח הנטול ולפעמים שאינו נזכר בנדרו ועונר עליו, ואע"פ שכבר בטלו צריך הוא כפרה כדאמרין בפ' בתרא דקידושין זה שהיה סביר לאכול בשר חזיר ועלם בידו בשר טלה שנריך בלימה. ובטול זה אינו מועיל כ"א לנדר עצמו ונזכר שיטע מעצמו, אבל נדר שאנדרו מדירושו נעוה שאנדרו מצינו או ב"ד או הקהל אין מועיל להם בטול; מיהו נרא' כמנהג קדמיני דל' כל נדרי מוכיח שנתקן על הנדרי' שעברו עליהם נא' שעברה ומתירין אותן כדי להנצל מן העונש, לכן אומר אותנו ג"פ, וגם אומר ונסלח לכל עדת בני ישראל, כי צריכין כפר' אותן שעברו, ומה שהקשה דבעינן חרטה, אכן סהדי שכל מי שעבר על נדרו הוא מתחרט מעיקרו כדי להנצל מן העונש, ומה שהקשה דבעינן ג' הדייטות, הרי כל הקהל אומרין אותו איש איש בלש, וגם החזן נמי הקהל מתירין לו. והא דאמר רב פפא צריך לפרע הנדר, ה"מ כיכא שהנדר בא לפני החכם להתיר לו נדרו חולי נדר על דבר מנוה ולא יתיר לו החכם, עכ"ל הרא"ש ז"ל. והרב אבודרהם אחר שהעתיק סוף דברי הרא"ש הכ"ל אמר, וכן כתב רבינו סעדי' שניתקן על הנדרים שעברו עליהם נא' שעברה, וכתב עוד דכי תיקנו רבנן לומר כל נדרי' לעדה שגגה ואכרה איכר על נפשה בשנועה בנה"כ כגון נדרי שגגות ואוכסין ושגגות נזכר כמו שא"י ונסלח לכל עדת בני ישראל, אבל מי שנטע על כל השנה לנטע שנועתו ולהתירה לא, ובסדר רב עמרם ישנו, ונהגי' לאמר קודם ברכו משום דאמרין בשלהי שנת ובמס' נדרים דאין נשאין לנדרים נאנת לא לצורך השנת, אבל רב נטרונאי כתב אין נוהגי' לא בשתי שיטות ולא בנבל להתיר נדרים לא נרה ולא ציו"כ אך שמענו שיש מקומות שאומרין כל נדרי וכו', וכ"כ רבינו האי"ן אין אנו מתירין נדרים לא נרה ולא ציו"כ ולא ביה"כ ולא שמענו מרבתינו שהיו עושין זה כל עיקר ואמת תחמירו כמותינו וא"ל תשנו ממנהג הישנות ע"כ. וכבר פשט המנהג בכל המקומות לאמר; וכתב הר"ע מרוטנבורג שאין לומר יהא רעוא דיהין שניתין ושניקין, לא יהין שניתין וכו', וכן אין לומר ככתוב בתורת משה שנדך ונסלח לכל עדת לא ונסלח יג' בלבד, וכן הוא גירסת הרא"ש, עכ"ל אבודרהם, וכ"כ אכן הירחי, ועיין זאת הריב"ש סי' שצ"ד.

הכלל העולם מכל הנדרים והאמת האלה הוא שר"ת ז"ל הוא אשר העביר הניסוח הקדמוני שהי' מיו"כ שער עד יו"ה זה, והנהיג לומר תחתיו מיו"כ זה עד יו"כ הבא עלינו, ונעבור שבו ראה בנחמ' כי דבר נא דאי שתבענא דאמרימנ' דאשרנא כמו שהוא כתוב לכנינו ל' עבר הוא ונתקן על הנדרי' שעברו לכן גם הוא ר"ת ז"ל אין ויקר ותקן שני מעט אס באותו' ואס נקודו' א' לייבא דמתמע גם על העתיד, ובעבור שלא כתבשם גירסתו האמיתית בנידור גמור לכן נפל בה הספק והתעורר מחליקת בין החכמים, זה אומר עיקר גירסתו נדרנא ואשרנא כולו קמין, זה אומר נדרינא, זה הוא נדרינא כמו אמרינא, זה אומר אי שתבענא זה ששתבענא זה אשתבענא, הדר הוה שנהן שגירסתא שלנו בלתי נכונה כלל כי תחלתו ל' עבר לפי דעת הקדמונים וסיפּו ל' עתיד לפי דעת ר"ת, זה עלג לשון אין ביניה, כי לא ראשו כוסט ולא כיסו ראשו.

וראיתי להגאון רמ"ב בעל הלנוש ז"ל שהגדיל המדורה עוד על פני כולה נאמר ז"ל: והנה בניסוחא שלנו יש לדקדק מאוד כי כ"ל שהיא מוטעה ומשגשגת מאוד כמו שאנאך שהגירסתא הכבוה די נדרנא, והרב נעל ט"ז כתב וז"ל ולענין הגירסא אזכר ר"ת כ"ל דהכי הוא דאי קאי על העבר אמרינן דנדרנא דהיינו בקטן תחת הג' ופתח תחת הדר' והיו בשקל' אמרנו שהוא עבר אבל ל' עתיד צריך לנקוד סירק תחת כר', ובאישתבענא אי קאי על העבר הנקודם היא נפתח תחת הדר' ופתח כב' וז"ל תחת כע', אבל ל' עתיד יש לנקוד סירק תחת כע'. עכ"ל

בעו"ה שהוא פותח בלשון יסיד כאשר ראה להיות ואח"כ מהיים בלשון רבים, כי לשון
 דאידרנא דלאשתבענא דאחרמנא דאסרנא כולו הוא ל' יסיד כאשר ראו להיות
 שפירוש דאידרנא הוא שדדור אני וכן דלאשתבענא פי' שאשבע אני וכן
 דאחרמנא שאחרים אני וכן דאסרנא אאסור אני וכו' ואח"כ אומרים על נפשנא וכן
 בדוק נדרנא ואסרנא ושבענא איתן הלאניות כולם הם ל' רבים וכו' ולפי
 ג' התנאי שנתבאר בל' יסיד מתחלה הי' לו לומר על נפשאי וכן נדראי לא נדראי ואשראי
 לא אסרי ובנועתאי לא שבעות, ע"כ אומר אני דוודאי כולם טעות הן, לא שנתבאר
 תחלה בל' תרגום שאין אן בקיאים זו לכך לא דקדקו בה קדמוניו הרבה ומפני כן
 נפלו טעות בספרים וכו' ואח"כ אמירת כל נדרי בכל שנה נכסח זה הנדפס במחזורים
 בל' שאין בו ממש, וגם מה שנדפס במחזורים בתחלתו דנדרנא בלא א' בל' שהוא
 טעות שחשעו שדדדתי ל' עבר המדבר בעדו, לא שנאמתחם ל' זה אינו מדוקדק
 שגם אם הוא ל' עבר ראה הוא להיות דנדרית וכו', לפיכך בל' שראוי להיות נכאן
 דאידרנא בא' האית' ויהיה פירושו אדוד, וא"כ רוב נוסח של כל נדרי אשר
 נדפס במחזורים אין בו ממש ואין לו שום פירוש אלא הנגזר בלבר ואינם ידעים ואינם
 מבינים מה שאומרים, ואם אישר חילי אתקניניה. וכמה פעמים רציתי לתקנו
 וללמדו לחכים כהוגן ולא היו יכולים לשנות בעת תפלתם מפני הרגל הנגזר שגפיהם,
 ע"כ אומר אני וכו', עכ"ל לנבא.

ואחרי המבוכה הגדולה הזאת ראוי לנו לקרור בעיני ל' ארמי וליבאר אפס מקנת
 בנינו ודרך גירופם, כדי להבין מתוכם טובין המחלוקת הנה ולרעת דבר מי יקום.
 ואען ואומר: דע כי בלשון ארמי יש ל' קל ול' כבד ול' נפעל ול' התפעל ול' הפעיל,
 והמכוון לבנין נפעל לעברי הוא בנין **אֶתְּפַעַל** בא' בראש בכל פעלים עונדים ופ'
 הפעל באו וע' הפעל דפה וכן כל **יִתְעַבֵּר** שנדניא ועוד, וכן **הַשְׁתַּבֵּק**, וכל
 ל' שנועה ממלואו במקרא בבנין נפעל כשתרמוהו בל' שנועה תרמוהו **אֶשְׁתַּבַּע**
 ברפה הב', והי' זה להבדילו מבנין ככבד **אֶתְּבַעַל** המכוין כנגד בנין התפעל שגא
 בופ' הפעל בפתח וע' הפעל דגוש ופתוח לעולם, ולא תמצא לעולם ע' הפעל בנר'
 כשגא הם בפתח*, ואין לריך להביא עדים על זה כי המעין נדניא ועורא ובתרגומים
 ימצא עדים רבי' כגון כל יתבקר תתנבל מתנכז יטבע משתדר ודומיה'; והמכוין לבנין
 הפעיל הוא בנין **אֶפְעַל**, גם הוא בא' בראש במקום ה' הפעיל אשר לעברי ומלאנו
 דומתו במקר' אתחנר (דכ"ב כה) אשתוללו (תה"י עו) שנתקנו על מתכנת ל' ארמי;
 והבנין הקל הוא בלא תוספת אות בראש ויאמ' למדבר בעדו בעד הזמן העבר **קָרַבִּית**
 (דניא ז' יז) **עֲבָדוּת** (שם ו כג), ולרבי' מדברים בעדש **שְׁלַחְנָא** (עורא ד יד)
אֶזְלָנָא (שם ה יח) **שְׁאֲלָנָא** (שם ה ט) **בְּעֵינָא** (דניא כ כג) הכנוי **נָא** שנסוף

* ואנוגררר למדנו כי הגירסא הישנה בנוסח הקדוש יתגדל ויתקדש הר' בפתח היא
 בעיקרה, ולא יפה הגייה המדקדק דז"ה וסיעתו לשנית הפתח א גרי כי לא יכון
 כ"ל בל' ארמי לנקד ע' הפעל בנר'י אחר שנקדנו הפ' בפתח. וכבר הרחבתי
 להעמיד בגירסא הקדמונה על עיקרה ברשיות רבות אלא שאין כאן מקומם.

הוא נגזר מן אכח בא ל' רכי' ולעולם יבוא פ' הפעל באא כדי להגדילו מן ל' ביטוי יסיד שהוא בקמן כמו ידענא שטעמו ידע אכי וכנח בא שנסוף נגזר מן אכא ל' יסיד, וכל ידעתי ל' ענר מתורגס ידעית וכל ידעתי ל' הוה מתורגס ידענא וכן זכרתי לך (ירמי' ב' ב) מתורגס דכרנא לכי שהוא ל' הוה, וזה ההבדל שבין לא ידענא שהוא תרגומו של לא ידענא ל' רבים (גראשי' מע כב) ובין ידענא נרי ידענא שהוא תרגומו של ידעתי בני ידעתי (שם מח יג) וזה ל' ביטוי הוא ליסיד וכואו כמו ידע אגא (דניא ב' ב) ידע מה בשואבא (שם ב כב) שני (שם ב יא) כולם ל' הוה הם לכן הם קמוצי' אבל ידע (שם ו יא) שני (שם ב יא) באא ל' ענר הם, וכמורכבים מהם כמוהם ידענא ל' ענר לרבים המדברים, וכן גדרנא, כדרינו אשר נדרנו (ירמי' מד כה) תי' גדרנא די גדרנא, אבל ידענא ל' יסיד בזמן ההוה וכן גדרנא, ומדרך האונקלוס שלא לתרג' התבות כצורתן כ'א לפי המכוון מהם, והמכוון מן ידעתי בני ידעתי הוא על הידיעה בזמן ההוה לכן תרגומו ב' הוה *), לא שאין ב' עברי סמן לזמן ההו' לכן מהג' באאר ידעו לספר הזמן הוה יפרנו דנריהם פעם ענר ופעם עתיד כמ'א הראב"ע בספרו נחיות דף כ"ב ב' ובספרו מאזנים דף מ"ז א' וכמו שארתי שם, גם הרחנתי הדבור תורת אלבים מפורש אבל הרימותי ידיו אל ה' (בראשית יד כב) ואלל יסקו העדרים (שם כע ב). והפעול' ולא שמועין ולא ידעין (דניא ה' ג), שומעים אכחנו (ישעיה' לו יא) תי' שמועין אכחא, והפעול' בל' ארמי לא ידע (דניא ג יח) וכן כתיב צוה (עזר' ו' ב) שהם כמו ידוע ברתוב, כי גנב גנבתי (בראשית טו) ת"א ארי גנב גנבינא שהוא ל' פעול' ליסיד וטעמו נגזר אכי; וכמו שיבוא העתיד ב' עברי באותי' אית'ן בראש כן יבוא ב' ארמי, וכמו שלא תוכל' לחנר ב' עברי סי' המדבר בראש התיב' ובסוף' כי לא תוכל' לומר' אשמועני כן לא תוכל' לחנרם ב' ארמי לאמר' אשמועני או איכדנא, ומציאות תיבות כאלה נמנע גם ב' עברי גם ב' ארמי; ואחרי הדבר'

* וכן בכל מקום שחמא ידעתי מתורגס ידענא יכי' ה' ל' הוה, דוק ומלא, וזה הכל גדול ב' ארמי והוא אמת ויכיב אף שלא ראיתי מי שהתעורר עליו, וזה נכשלו אחימי ונפרס המדקדק הגדול ר' אלי' הלי' בספרו המכונה מתורגמן בעבור שנסכל מדיעה זאת לכן העתיד דברים נאשים רבים ללא תועלת, ונפרס נאש ידע לא ידע ואם, והכלל כל ידעתי ל' הוה מתורגס ידענא בקמן כו', כן דין ב' ארמי ובל' כוריא, ואם חמא לפעמים במקלת ספרים ובמקלת מקושות שינקד כו' בא"א תדע נאמה שאין זה משנת המתרגס כ"א משנת הסופר והמלפס.

והאמת האה תוכל לשפוט במשור כי לפי מה שהיו אומרים הקדמונים מיום כפרים
 שעבר עד יום כפרו' זה הנוסח' כולה מראש ועד סוף היא נכונה ונרוד' כי כל
 לשונותיהם ל' עבר הם הנדרים המדברים בעדם אלא שהם מנינים שינים וכמו
 שנארכו על מקומם וכולם נכונים, ודעת שפתם ברור מללו. ואלו לפי דעת ר"ת
 שאנחנו אוחזים בו לאמור מיום כפרים זה עד יוה"כ הנא עלינו, ודאי אלא יכין הלי'
 מראש ועד סוף כי הַנְּדָרָנָא ל' עבר הוא כמבואר, דִּי נְדָרָנָא אוּ הַנְּדָרָנָא
 אף שזה הוא ל' הוה ויש במשמעו עבר ועתיד מ"מ ל' יסוד הוא ולא יתחבר עם סופו
 שהוא ל' רני', והרוב נ"י ראה לתקן ודמשתבענא ולא תיקן ודאחרימנא ש"ל לדעתו
 ודמחרימנא, אלא שנראה שגירסתו היתה דמחרימנא ובגירסת הר"ן ובתיקון דנדרנא
 כן תיקן ודמחרימנא, ויהי' אף שהיו' אחרי שאנחנו נדעת ר"ת להחיר הנדרים
 העתידים, מן הראוי ה' ג"כ לתקן הלי' ע"פ הגהתו שהיא לדעתו ג' דִּי נְדָרָנָא
 ודמשתבענא ודי הַנְּדָרָנָא ודי אסרנא וכו' כולם נקמן ויהי' ל' הוכיז במשמעו
 עבר ועתיד, אלא שנראה שהקבלות הרגשו בחולשת התיקון הזה וראו שגם ע"פ
 כתיקון הזה לא עלתה ארוכה אל הנוסחא כי יהיה תחלתה ל' יסוד וכופה ל' רנים,
 לכן החזיקו בנוסחתם הקדמונה, כי לא היה טוב בניניהם להוסיף הישנה מפני
 כדלה אשר גם היא לא תללם.

ואחרי הדברים והאמת האלה כרתי ברית עם הגירסא די נדרנא ודמשתבענא
 ודמחרימנא ודאסרנא וכו', כי כל כלשונות האלה ל' הוה הם לרנים ויש
 במשמעם עבר ועתיד, וע"פ הגירסא הזאת יהיה הנוסחא כולו על מכונו ולא קשה
 מדי, וזאת עיקר גירסת ר"ת לדעתו, לכן ראוי לאחוזה. וידעתי גם ידעתי כי
 הקהל' לא יאנו לי לשנות הנוסחא כהנהג' אלא לכן הנחתי אותה כמו שמצאתי
 מבלי שום שינוי ואמרתו אולי שהקבלות חושבים שהלי' דנדרנא ודאשתבענא וכו'
 אינו' עבר מוחלט אבל הוא תכאי על כוונת אשר יהיה בין עבר לעתיד וכמו
 שתרגמונוהו, דעתו ומולדתך אשר הולדת (בראשית מסו) לר"ק ע"ש.

ומן מולא הדברים תבין ותשכיל כי נטלן דברי האומרים דאינדרנא, ומנטלן
 דברי האומרים שהא' של דאשתבענא ודאחרימנא היא א' באיתן', ולא שרדין דברי
 האומרים כי דנדרנא נקמן תחת הנ' הוא ל' עבר, ואינו כי אם ל' בינוני יסוד, ולא
 קיימין דברי האומרים אשתבענא לשון עתיד הוא, כי לתיבה הזאת אין מניאות כלל
 בלשון ארמון' אבל משתבענא כמו שאמרנו — והכל שריר וקיים.

ועיני נשואות, לעושה פלאות, יישר שבטאות,
 ויסוד חלואות, ינקה שגיאות, ויסלח לחטאות!

מאן יתן לאלהינו חיים ושלום
 ויגדלנו ויחננו ויגמלנו
 ויגמלנו ויגמלנו ויגמלנו